Rekisteripäällikkö Sari Laitakari
3.3.2025

Dno ORK/218/2025

Asiantuntijalausunto liikenne- ja viestintävaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi ajoneuvolain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi (HE 3/2025 vp)

Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunta on pyytänyt Oikeusrekisterikeskuksen (ORK) asiantuntijaa lausumaan hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi ajoneuvolain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi. Esitän lausuntonani kunnioittavasti seuraavaa.

Rikosrekisteriotteen luovuttaminen SERMI-sertifiointia varten

ORK toimii rikosrekisterin rekisterinpitäjä. Hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi kansallisesta menettelystä, jolla riippumattomille ajoneuvojen huolto- ja korjaamotoimijoille myönnettäisiin hyväksyntä ja niiden työtekijöille lupa saada tietoja ajoneuvojen turvatekijöistä. Hyväksyntä ja lupa sekä niiden voimassaolo ja jatkaminen edellyttäisivät puhtaan rikosrekisteriotteen esittämistä.

Hallituksen esityksen osiossa 2.1 on kuvattu tarkemmin menettelyä riippumattoman toimijan hyväksynnän ja työntekijöiden lupien saamiseksi. Akkreditoitu arviointilaitos voi hyväksyä riippumattoman toimijan vasta sen jälkeen, kun se on arvioinut, täyttääkö riippumaton toimija ja sen lupaa hakevat yksittäiset työntekijät vaatimukset muun muassa puhtaasta rikosrekisteriotteesta. Arviointilaitos antaa tarkastustodistuksen riippumattomalle toimijalle, mikäli se täyttää vaatimukset. Riippumattoman toimijan yksittäisille työntekijöille voidaan myöntää lupa vasta arviointilaitoksen tekemän tarkastuksen jälkeen. Arviointilaitos lähettää tämän jälkeen kaikki tarvittavat tiedot valvontakeskukselle, joka ylläpitää ja hallinnoi lupatietokantaa sekä välittää pääsyoikeustietoja riippumattomien toimijoiden ja valmistajien välillä. Hallituksen esityksen osiossa 3.1 kuvatusti on huomioitava, että ennakkotietojen mukaan on mahdollista, että komissio ehdottaa mahdollisuutta rajat ylittävään arviointilaitostoimintaan, jolloin toisen jäsenmaan (EU-/ETA-valtion) arviointilaitos voisi hyväksyä toimijoita ja myöntää lupia niiden työntekijöille toisessa jäsenmaassa.

Kiinnitän huomiota siihen, että rikosrekisteritiedot ovat rikosrekisterilain (770/1993) 3 §:n mukaisesti salassa pidettäviä. Rekisteritietoja saa luovuttaa siten, kuin rikosrekisterilaissa säädetään. Rikosrekisteritietojen luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä on

säädetty laissa rikosrekisteritietojen säilyttämisestä ja luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä (ns. EU-rikosrekisterilaki 214/2012). Kiinnitän huomiota myös siihen, että rikosrekisteritiedot on kaikissa menettelyn vaiheissa pystyttävä pitämään salassa myös muilta menettelyyn osallisilta, joilla ei ole perustetta käsitellä rikosrekisteritietoja. Myös tieto siitä, että henkilöllä ei ole merkintöjä rikosrekisterissä, on salassa pidettävä. Ehdotettavan sääntelyn perusteella ei siten ole mahdollista luovuttaa rikosrekisteritietoja edelleen edellä todetulle valvontakeskukselle tai toiseen jäsenvaltioon, koska tästä ei säädetä erikseen.

Ajoneuvolain (82/2021) 203 a §:n 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että työntekijä toimittaa itseään koskevan otteen joko työnantajanaan olevalle riippumattomalle toimijalle tai suoraan vaatimustenmukaisuuden arviointilaitokselle, ja riippumaton toimija itseään koskevan otteen sekä mahdolliset työntekijöiden otteet vaatimustenmukaisuuden arviointilaitokselle. Lain 203 a §:n 3 momenttiin ehdotetaan kuitenkin säännöstä, jonka mukaan arviointilaitos ja työnantaja eivät saa käsitellä muita kuin 1 momentissa tarkoitettuja otteita eli otteita, joissa on ilmoitus siitä, ettei henkilöstä ole merkintää rekisterissä. Jos henkilöllä olisi merkintöjä rikosrekisterissä, ORK luovuttaisi rikosrekisteriotteen hänelle itselleen hyväksynnän tai luvan myöntämistä tai näiden edellytysten tarkastamista varten, mutta otetta ei voisi käyttää näihin tarkoituksiin eikä perustetta käsitellä otetta tässä tarkoituksessa olisi työnantajalla tai arviointilaitoksella. Kiinnitän huomiota siihen, että rikosrekisteriotteen sääntelynmukainen luovutusperuste pohjautuu otteen käsittelyperusteeseen. Edellytys täysin puhtaasta rikosrekisteriotteesta on poikkeuksellinen. Muissa rikosrekisteritietojen luovuttamiseen liittyvissä tilanteissa rikosrekisteriotteeseen merkitään tarkemmin säädetysti vain tietyt rekisteriin merkityt rikokset tai työnantajalla taikka hyväksynnän tai luvan myöntäjällä on mahdollisuus harkita, mikä merkitys rikosrekisterimerkinnällä on työssä aloittamisen taikka luvan myöntämisen tai hyväksynnän antamisen kannalta.

Kiinnitän huomiota myös siihen, että rikosrekisteriotteen luovuttamista koskevaan rikosrekisterilain 6 c §:ään ei ehdoteta lainkaan viittausta ajoneuvolakiin tai muuhun kansalliseen sääntelyyn. Tämä saattaa mahdollistaa, että henkilöä koskevaa rikosrekisteriotetta pyydettäisiin myös toisessa jäsenvaltiossa tehtävää riippumattoman toimijan hyväksyntää tai työntekijän luvan myöntämistä taikka näiden edellytysten täyttämisen tarkastamista varten. Tällöin ajoneuvolakiin ehdotettava sääntely rikosrekisteriotteen käsittelyyn ja voimassaoloon liittyen ei kuitenkaan tulisi sovellettavaksi.

EU-sääntelystä johtuvan rikosrekisteritietojen edellyttämisen sekä rikosrekisteritietojen käsittelyyn liittyvän, muun muassa ajoneuvolaissa säädetyn menettelyn tulee olla työnantajille ja vaatimustenmukaisuuden arviointilaitoksille selvää sekä ohjeistettua. ORK vastaa rikosrekisteriotteiden luovuttamisesta, sääntelyn tulkinnasta otteiden luovuttamisen osalta sekä ohjeistaa ja neuvoo asiakkaitaan rikosrekisteriotteen hakemiseen liittyvissä kysymyksissä. ORK ei kuitenkaan muilta osin ohjeista toimijoita laajemmin menettelyyn liittyvissä kysymyksissä.

Sakkorekisteritiedonluovutuksesta

ORK toimii myös sakkorekisterin rekisterinpitäjä. Hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi sakkorekisteritietojen luovuttamisesta ajoneuvojen yksittäishyväksyntää ja katsastustoimintaa varten.

ORK ei nykyisen sääntelyn perusteella voi luovuttaa Liikenne- ja viestintävirastolle sakkorekisteritietoja katsastusluvan hakijoiden, katsastajien, yksittäishyväksynnän myöntäjien tai yksittäishyväksyjien luotettavuuden tarkastamiseksi, koska sakkorekisteritietojen luovuttamisesta näihin tarkoituksiin ei ole erikseen säädetty. Ajoneuvojen katsastustoiminnasta annetun lain 48 §:ää ja ajoneuvojen yksittäishyväksynnän järjestämisestä annetun lain 28 §:ää muutettaisiin niin, että niihin lisätään Liikenne- ja viestintäviraston oikeus saada tietoja sakkorekisteristä toimijan luotettavuuden arvioimiseksi. Sakkorekisterin tiedot on tarkoitus luovuttaa teknisen rajapinnan välityksellä.

Pidän kannatettavana, että sakkorekisteristä luovutettavat tiedot on yksilöity edellä todetuissa pykälissä. Sakkorekisterirajapinnan kautta henkilöstä luovutetaan tarpeelliset tiedot, jotka koskevat henkilön nimeä ja henkilötunnusta tai muuta yksilöivää tunnusta sekä ratkaisutietoja.

Esityksen taloudellisista vaikutuksista ja sääntelyn voimaantulosta

ORK:lle esitettävästä sääntelystä johtuvat taloudelliset vaikutukset on kuvattu rikosrekisteriotteiden luovuttamisen osalta hallituksen esityksessä käsitystäni vastaavasti. ORK:lle aiheutuisi rikosrekisteriotteiden luovuttamisesta arvion mukaan yhteensä noin 19.000 euron tietojärjestelmäkustannukset, minkä lisäksi manuaalityön määrää ja sen edellyttämiä henkilöresursseja tulee seurata.

Katsastustoiminnasta annetun lain 48 §:ään ja ajoneuvojen yksittäishyväksynnän järjestämisestä annetun lain 28 §:ään esitettävät muutokset

sakkorekisteritietojen saamiseksi edellyttäisivät näiden käyttötarkoitusten lisäämistä ORK:n ja Liikenne- ja viestintäviraston välillä jo olevaan rajapintaan. Käytännössä tämä merkitsisi muutoksia sakkorekisterijärjestelmän koodistoon, skeemamuutosta ja muutosten testaamiseen liittyviä toimenpiteitä järjestelmätoimittajan kanssa. Työstä aiheutuisi ORK:lle noin 4000 euron kustannus.

Säädösmuutoksista johtuvia, yhteensä 23.000 euron kustannuksia ei tulisi kattaa ORK:n nykyisillä toimintamenomäärärahoilla. Rikosrekisteriotteiden luovuttamisessa kyseessä on lisäksi pysyvä, ORK:lle jatkossakin manuaalityötä aiheuttava uusi tehtävä. ORK:n tulee toteuttaa järjestelmiinsä uusi rikosrekisteriotetyyppi sekä otteen hakemiseen liittyvä sähköinen asiointi. Muutokset edellyttävät myös uusien prosessien, ohjeistusten ja asiakasviestinnän toteuttamista.

Kokonaisuuden toteuttamiselle tulee varata aikaa vähintään muutamia kuukausia sääntelyn sisällön vahvistamisen jälkeen, mikä tulisi huomioida lain voimaantulossa. Tekniset muutokset edellyttävät useisiin eri tietojärjestelmiin uusia versioita, jotka tulee pystyä aikatauluttamaan viikkoja etukäteen. Katson, että lain voimaantuloajankohta 1.5.2025 on eri järjestelmämuutosten yhtäaikaiseksi toteuttamiseksi liian aikainen sääntelyn ollessa toistaiseksi vahvistamatta.